

Irena Grzesiuk-Olszewska (1936–2021)

Irena Grzesiuk-Olszewska urodziła się w Łomży 2 października 1936 r. jako córka Piotra i Zofii z Namietkiewiczów. Studia z historii sztuki, rozpoczęte na Uniwersytecie Wrocławskim pod kierunkiem prof. Mariana Morelowskiego, ukończyła w 1966 r. na Uniwersytecie Warszawskim. Tytuł Jej pracy magisterskiej, przygotowanej na seminarium prof. Juliusza Starzyńskiego, brzmiał: *Martwa natura w twórczości Władysława Ślewińskiego*. Już w czasie studiów podjęła pracę w Zakładzie Grafiki Biblioteki Narodowej, gdzie w latach 1964–1965 zajmowała się zbiorem rysunków związanych z działalnością architekta Bartolomea Rastrellego. Po uzyskaniu dyplomu magistra historii sztuki została zatrudniona na stanowisku asystenta w Dziale Sztuki Współczesnej Instytutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk. Weszła w skład zespołu, który pod kierunkiem prof. Aleksandra Wojciechowskiego przygotowywał tom *Polskie życie artystyczne 1915–1939*, w 1973 r. wyróżniony nagrodą Polskiej Akademii Nauk.

Zainteresowania naukowe Ireny Grzesiuk-Olszewskiej, początkowo nakierowane na architekturę, z czasem skupiły się na polskiej rzeźbie pomnikowej po roku 1945, którą bliżej poznała przygotowując jej ekspozycję w Brześciu Litewskim. Zachęcona przez swego szefa prof. Aleksandra Wojciechowskiego, podjęła próbę opracowania korpusu powojennych polskich pomników oraz przeanalizowania ich historii i formy. Rezultatem tych wysiłków była rozprawa doktorska *Polska rzeźba pomnikowa 1945–1980*, napisana pod kierunkiem prof. Wojciechowskiego i obroniona w Instytucie Sztuki PAN w 1985 r. Niezwykle przychylne recenzje prof. Marka Kwiatkowskiego i prof. Andrzeja Ryszkiewicza zachęciły Irenę Grzesiuk-Olszewską do dalszych badań nad tym tematem. Efektem była rozszerzona wersja pracy doktorskiej, opublikowana w 1995 r. – *Polska rzeźba pomnikowa w latach 1945–1995*. Badała również polską rzeźbę pomnikową oraz architekturę polskich osad za granicą, głównie w USA. Wspólnie z mężem prof. Andrzejem K. Olszewskim opracowała m.in. katalog rzeźb Andrzeja Pityńskiego oraz projekty architektoniczne Jerzego Szeptyckiego.

I. Irena Grzesiuk-Olszewska.
Fot. Izabella Niemira, 2018

Od 1988 r. przez pięć kolejnych lat Irena Grzesiuk-Olszewska współpracowała z Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku. Była pomysłodawczynią wydawania rocznika „Rzeźba Polska”, członkinią jego rady redakcyjnej oraz redaktorką naczelną tomów z lat 1986–1989. W 1994 r. odnowiła współpracę z Centrum Rzeźby Polskiej, tym razem jako kuratorka i autorka katalogu wystawy *Rzeźba polska lat sześćdziesiątych*.

Zainteresowania Ireny Grzesiuk-Olszewskiej wykraczały poza zagadnienia rzeźbiarskie. Wraz z prof. Jerzym Sienkiewiczem była współtwórczynią koncepcji scenariusza wystawy o Janie Cybisie, którą w latach 1976–1993 prezentowano na zamku w Głogówku. W 1993 r., jako redaktorka działu sztuki, uczestniczyła w pracach nad *Leksykonem artystów polskich na obczyźnie*, przygotowywanym na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim.

2. Irena Grzesiuk-Olszewska z mężem Andrzejem K. Olszewskim i psem Pupilką na balkonie warszawskiego mieszkania, ok. 1976. Fot. z archiwum rodzinnego

Aktywnie uczestniczyła w życiu naukowym. Wielokrotnie brała udział w sesjach i seminariach, przede wszystkim poświęconych problemom rzeźby pomnikowej. Była członkinią Stowarzyszenia Historyków Sztuki Oddziału Warszawskiego, a od 1994 r.

należała do Międzynarodowego Stowarzyszenia Krytyków Sztuki (AICA).

Irena Grzesiuk-Olszewska zmarła 24 lipca 2021 r. w Warszawie.

Piotr Chabiera

Publikacje Ireny Grzesiuk-Olszewskiej

1974

Jan Cybis. Życie i dzieło, kat. wyst., Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu, Katowice 1974.

1981

Polska rzeźba pomnikowa 1945–1980, „Sztuka” 1981, nr 1, s. 18–21.

1984

Dzieje konkursu na pomnik Bohaterów Warszawy, „Kronika Warszawy” 1984, nr 2 (58), s. 63–82.

1986

Andrzej Pityński i Johnson Atelier, „Rzeźba Polska” 1986, t. 1, s. 128–134.

Henry Moore 1898–1986, „Rzeźba Polska” 1986, t. 1, s. 191–192.

W trzydziestą rocznicę Międzynarodowego Konkursu na Pomnik Ofiar Oświęcimia, „Rzeźba Polska” 1986, t. 1, s. 113–118.

Польская скульптура, „Rzeźba Polska” 1986, t. 1, s. 208–109.

1987

Adam Smolana, „Rzeźba Polska” 1987, t. 2, s. 346–348.

Konkursy na pomniki: Oświęcimski i Bohaterów Warszawy jako przykład kontrowersji między twórcą a odbiorcą, w: *Sztuka polska po 1945 roku. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Warszawa, listopad, 1984*, Warszawa 1987, s. 229–241.

Plenery rzeźbiarskie i dekoracje miast – program i rzeczywistość, „Rzeźba Polska” 1987, t. 2, s. 100–150.

1988

Figury i obiekty. Nowe zjawiska i przemiany w rzeźbie angielskiej lat 80-tych, „Rzeźba Polska” 1988, t. 3, s. 23–47.

1989

Ewolucja formy w polskiej rzeźbie pomnikowej lat 1945–80, „Rzeźba Polska” 1989, t. 4, s. 14–45.

Przestrzeń jako wyraz pamięci / Space as expression of memory, „Projekt” 1989, nr 4 (187), s. 10–15.

[Wstęp], w: *Jan Dobkowski – malarstwo, rysunek*, kat. wyst., Łomża, kwiecień 1989.

1991

Konkurs na pomnik i dzielnicę im. Józefa Piłsudskiego w Warszawie, w: *Sztuka lat trzydziestych. Ma-*

teriały sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Niedzica, kwiecień 1988, Warszawa 1991, s. 217–231.

1993

Świątynia Opatrzności i Dzielnica Piłsudskiego. Konkursy w latach 1929–1939, Warszawa 1993.

O niezrealizowanej dzielnicy im. Józefa Piłsudskiego i jej wpływie na urbanistykę skarpy, w: *Skarpa Warszawska. Materiały sesji naukowej, Warszawa 28–29 maja 1993 r.*, red. Bożena Wierzbicka, Warszawa 1993, s. 85–93.

Pomnik i dzielnica Piłsudskiego, „Nowy Świat” 1993, nr 13 (344), s. 13.

Wystawa. Rzeźba polska lat 60. (komunikat prasowy), „Orońsko. Kwartalnik Rzeźby” 1993, nr 2-4, s. 5–7.

Rzeźba polska lat 60-tych / Polish Sculpture of the Sixties, kat. wyst., Muzeum Rzeźby Współczesnej, Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku, październik 1993 – styczeń 1994, Orońsko 1993.

1994

Pomnik Powstania Warszawskiego, „Kronika Warszawy” 1994, nr 1-2, s. 279–291.

Projekt pomnika Armii Krajowej przed gmachami Sejmu i Senatu, „Kronika Warszawy” 1994, nr 4 (96), s. 43–46.

1995

Polska rzeźba pomnikowa w latach 1945–1995, Warszawa 1995.

Rec.: H. Faryna-Paszkiewicz, *Irena Grzesiuk-Olszewska*, „Polska rzeźba pomnikowa w latach 1945–1995”. Warszawa: Wydawnictwo „Neriton” 1995, s. 347, il., „Biuletyn Historii Sztuki” 1996, nr 3-4, s. 393–394.

1997

Tematyka historyczna w rzeźbach Andrzeja Pityńskiego, w: *In atrium hortis. Studia i szkice z dziejów konserwacji zabytków i muzealnictwa*, red. Bożena Wierzbicka, Warszawa 1997, s. 215–219.

U źródeł koloryzmu, „Opolski Rocznik Muzealny” 1997, t. 11, s. 66–87.

1998

Pomniki śródmiejskie w dwudziestoleciu międzywojennym, w: *Historyczne centrum Warszawy. Urbanistyka, architektura, problemy konserwatorskie. Materiały z sesji naukowej Warszawa, 23–24 maja 1996 roku pod redakcją Bożeny Wierzbickiej*, Warszawa 1998, t. 1, s. 88–95 (Biblioteka Towarzystwa Opieki nad Zabytkami).

1999

Pomniki stolicy ostatniego dziesięciolecia, „Warszawa 2000. Kalendarz – informator”, red. Adam Mazurek, Warszawa 1999, s. 186–195.

2000

Przydrożni, przyuliczni, lecz niekoniecznie święci, w: *Święci przydrożni, patroni przyuliczni. Materiały sesji naukowej, Warszawa 20–21 maja 1999 roku*, red. Bożena Wierzbicka, Warszawa 2000, s. 218–235.
Wybrane problemy ikonograficzne rzeźby pomnikowej, „Rzeźba Polska” 2000–2001, t. 10, s. 88–92.
[z Andrzejem K. Olszewskim], *J. Szeptycki i jego kościoły w Ameryce / J. Szeptycki and His Churches in America*, Warszawa 2000.

2003

Warszawska rzeźba pomnikowa, Warszawa 2003.
Rec.: K. Móravski, Irena Grzesiuk-Olszewska, *Warszawska rzeźba pomnikowa*, Warszawa 2003, s. 283, ilustr., „Rocznik Warszawski” t. 22, Warszawa 2004, s. 241–246.

2004

[z Andrzejem K. Olszewskim], *Architektura Narodowego Sanktuarium Matki Boskiej Częstochowskiej w Doylestown*, „Studia Claromontana” 2004, t. 22, s. 139–160.

2005

Warszawskie pomniki historii, „Nasza Rota. Kwartalnik dla środowisk polskich i polonijnych w świecie” 2005, nr 1-2, s. 85–92.

2008

[z Andrzejem K. Olszewskim], *Andrzej Pityński. Rzeźba*, Olszanica 2008.

2009

W Rzymie i w Warszawie. Odrzwia Igora Mitoraja: Bazylika Santa Maria degli Angeli e dei Martiri

w Rzymie, „Przegląd Powszechny” 2009, nr 9, s. 138–141.

2010

[z Andrzejem K. Olszewskim], *Pomniki Chopina znane i nieznanne*, „Stolica. Warszawski Magazyn Ilustrowany” 2010, nr 10 (2223), s. 46–47.

2015

Polityczne uwikłania pomników, „Stolica. Warszawski Magazyn Ilustrowany” 2015, nr 3 (2275), s. 14–18.

2017

[z Andrzejem K. Olszewskim], *Pomniki Fryderyka Chopina*, Warszawa 2017.

[z Andrzejem K. Olszewskim], *Witraże w amerykańskich kościołach projektowanych przez Jerzego Szeptyckiego*, w: *Tradycja i współczesność. Sztuka witrażowa po 1945 roku*, red. Beata Fekecz-Tomaszewska, Magda Ławicka, Kraków-Legnica 2017, s. 222–231.

[z Andrzejem K. Olszewskim], *Szeptycki i jego kościoły w Ameryce*, w: *Polacy w Ameryce. Materiały z polsko-amerykańskiej konferencji naukowej z okazji 50-lecia Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego w Warce, 27–28 czerwca 2017 roku*, red. Maciej Kordas, Karol Kucharski, Iwona Stefaniak, Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego w Warce, Warka 2017, t. 2, s. 58–64.

[z Andrzejem K. Olszewskim], [Wstęp], w: *Mistrz Pityński*, kat. wyst., Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego w Warce, Warka 2017.

2019

Konkurs oświęcimski. Projekty niezrealizowane, w: *Pomnik. Europa Środkowo-Wschodnia 1918–2018*, kat. wyst., Muzeum Rzeźby im. Xawerego Dunikowskiego w Królikarni, Warszawa 2019, s. 44–47.

Oprac. Piotr Chabiera

**Zgodnie z zasadami obowiązującymi Redakcję
„Biuletynu Historii Sztuki”
wyłącznie odpowiedzialność za przestrzeganie praw autorskich
odnośnie materiału ilustracyjnego ponoszą Autorzy.**

